

eugen ionescu inedit

DOCUMENTE DIPLOMATICE
DIN ARHIVA M.A.E. ROMÂN
SEMNALE DE EUGEN IONESCU

După cum se știe, înainte de a intra în rândul nemuritorilor, ca scriitor, Eugen Ionescu a fost diplomat. și nu un diplomat de duzină, ci unul cu o vocație distinctă, singulară în spațiul francofon, conștient de rolul pe care îl putea juca în propagarea culturii românești și a românismului în Franța. Subliniam că autorul *Rinocerilor* a tratat diplomația, așa cum rezultă din dosarul personal aflat în Arhiva Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe (Inventar personal – E 84), nu ca pe o sinecură și nici ca loc de refugiu pe timp de război. Meritul a aparținut în primul rând decidenților, care – spre cinstea lor – au plecat de la ideea de a nu trimite în bătaia puștii elitele culturale, așa cum se întâmplase în timpul marelui război pentru întregirea neamului. A fost promovată o politică înțeleaptă de a-i proteja pe tinerii talentați pentru viitorime, despre care nu s-a vorbit în suficientă măsură. În schimb, acest lucru e sincer mărturisit chiar de Eugen Ionescu, beneficiarul ei. Azi, cei care au făcut totul pentru a-i răpi cetățenia, inclusiv dintre cei apropiați de marele scriitor, n-ar trebui să treacă prea ușor peste faptul că românii și România l-au protejat și susținut.

M-am bazat, în primele mele investigații despre Ionescu în postura sa de diplomat, din revista *Diplomat Club* (1993), în exclusivitate pe cele aproape 20 de file ce s-au păstrat în arhiva M.A.E. Acestea erau simple informări cu privire la travaliul zilnic, raportat apoi lunar, despre activitatea desfășurată, deci nu documentele propriu zise pe care le redactase el, cu antetul, ștampila și semnătura misiunii, mărturii din care să rezulte, în mod indubitabil, implicarea activă ionesciană în îndeplinirea sarcinilor, cum vom proceda mai jos. Abia acum putem demonstra, având sub priviri documentele elaborate, cu semnătura lui, că în cei peste doi ani, perioadă în care Eugen Ionescu și-a îndeplinit misiunea, a făcut-o cu responsabilitate, perseverență și talent, într-un cuvânt cu un înalt profesionalism. Aceste documente, comparate cu cele din dosarul primar menționat, (în premieră publicate în anexă) sunt elaborate după imperativele vremii și nu pentru a-și justifica, credem, diurna, repartizate fiind de mai marii instituției spre „caziera” personal, cum era denumit dosarul amintit.

Documentele de referință de mai jos, scrise și iscălite de autor, prin care acesta pune în pagină modul în care lucra la proiectele aflate în atenția ofi-

ciului, în calitatea sa de diplomat, ni se descoperă alte fațete ale autorului și ale personalității sale. Astfel, din toate documentele iscălite, cum ar spune scriitorul, rezultă că, în funcția diplomatică pe care o îndeplinea, românul Eugen Ionescu urmărea un scop precis: de a face cunoscută România în Franța, de a-i atrage noi prietenii, de a dezvolta legăturile intelectuale franco-române, făcând abstracție de caracterul regimurilor politice totalitare de la București și Vichy; în sufletul și în mintea diplomatului, esențialul îl reprezenta țara și interesele ei perene.

Am ajuns la noile documente, după o investigație mai recentă în dosarele din arhiva MAE, găsindu-le – nu la secțiunea de cultură – la care m-aș fi așteptat să fie clasate, ci printre volumele de presă din anii 1943-1944. Nu se putea să lipsească și funcția deținută de Ionescu: secretar de presă, la început, apoi secretar principal de presă și cultural, în ierarhia strictă de atunci și în cea de azi: - prim-secretar. Putem consemna astfel și avansarea lui destul de grabnică în ierarhia diplomatică.

După aproape 70 de ani de la elaborarea textelor pe care le supunem pentru prima oară analizei publice putem descifra inclusiv modul în care a funcționat serviciul diplomatic cultural și de presă al României din Franța, aflată sub ocupație nazistă, secție condusă de un diplomat veritabil, cu ștate vechi în Ministerul Afacerilor Străine al României. Este vorba de publicistul Ion Dragu, care girase în diferite capitale postul de atașat cultural sau de presă în perioada interbelică, fost militar pe fronturile de luptă din primul război mondial. (vezi: *Campania anilor 1916-1918 – Pe urmele bolșevicilor. Notele, impresiile, indiscrețiunile unui ofițer român în Basarabia*, București, 1919).

Pentru a ilustra mai bine mediul francez în care își desfășura Eugen Ionescu activitatea, menționez că, în aceeași arhivă, se găsește și un alt document, cu prezentarea personalului din domeniul presei și culturii, care funcționa, sub directa coordonare a consilierului I. Dragu, la Vichy și Paris, în anii de referință menționați.

Astfel, activitatea culturală se afla concentrată, în principal, în serviciul de la Vichy, unde erau angajați doi secretari principali de presă, în persoana lui Pompiliu Paltanea și Nicolae Tolu, iar ca secretari principali culturali, Eugen Cernătescu și Eugen Ionescu, corespondent de presă fiind George Vorvoreanu. Serviciul mai beneficia și de aportul curierului Toma Coman. La Paris, funcționau: secretarul principal de presă Victor Jagolniza, secretarul de presă, Traian Colțescu, atașatii culturali, Lucian Bădescu și Tatiana Dumitriu, transferată de la Berna și Vichy, trei corespondenți de presă: Al. Mateescu Frâncu, Const. Dumitrescu, Ion Ureche și lectorii de limbă română: Eugen Tănase la Montpellier, iar Octavian Nandriș și N. A. Gheorghiu, la Paris, ultimul urmând să plece la Lyon. Aceștia erau colegii de diplomație culturală ai nemuritorului, unii, probabil, și cu misiuni extradiplomatice. (AMAE, fond 71, Franța, Presă, dosar 43, f. 24).

Am prezentat în întregime schema de personal din secția respectivă pentru a dovedi că, în ciuda condițiilor severe impuse de starea de război din țară și din lume, serviciul diplomatic nu era vitregit de personal, așa cum avea să se afle decenii de-a rândul în perioada postbelică, iar Bucureștiul era bine informat în legătură cu situația internă din Franța, cu toate aspectele curente privind desfășurarea conflagrației mondiale, evidențiate fiind prezențele românești în mass-media franceze; remarcăm cum se acționa pentru asigurarea unei mai bune cunoașteri a României, cât și pentru contracararea impactului materialelor dușmănoase sau lipsite de obiectivitate etc. Sarcinile diplomatice ale lui Eugen Ionescu se axau în principal pe popularizarea valorilor culturale și spirituale românești într-o lume apropiată formației și pregătirii sale.

Care era instrumentarul de lucru, și cum proceda diplomatul român începător, rezultă clar din rapoartele găsite până în prezent (în anexă) pe care vom căuta să le analizăm, în primul rând, ca documente diplomatice, cu sublinierea că sunt elocvente eforturile făcute de semnatarul lor în propagarea României în Franța într-o muncă pe care o făcea cu devoțiune și deplină angajare.

În accepțiunea mea, documentele prezentate mai jos și cele care vor urma în numerele viitoare ne arată unele elemente legate de formarea dramaturgului de mai târziu, a primelor sale implicări într-o activitate publică în plan mai larg, din postura de funcționar de stat, inedită în felul ei, pe tărâm social și cultural, pentru un fost profesor de liceu, scriitor la începuturile carierei, și din care rezultă fără nici cea mai mică îndoială, atașamentul său față de cultura, țara și poporul român din care se trăgea, față de românită în ansamblu.

Cunoscând și alte documente de factură similară, elaborate de colegii săi, în perioade mai timpurii, cât și în acei ani, în Franța și în alte capitale de pe continent și din lume, pot spune cu tărie că Eugen Ionescu redactează informațiile sale diplomatice potrivit modelului, normelor și imperativelor cerute de centrala Ministerului Afacerilor Străine din partea angajaților instituției, deci și din partea celor noi promovați, cert pe baza unui concurs sever, în care nu de puține ori se implica chiar șeful externelor, și aceasta cu toată rigurozitatea, încă de pe vremea lui Titulescu. Redactarea succintă a rapoartelor și a notelor elaborate de Eugen Ionescu, toate însoțite de propuneri concrete, va fi respectată cu strictețe și de data aceasta de tânărul profesor și scriitor intrat în corpul diplomatic al României. La fel a făcut-o înaintea lui un Lucian Blaga sau Aron Cotruș, ca să enumăr pe alți doi dintre confrății de seamă români, care au girat posturi diplomatice, manifestându-se cu brio în așa zisa diplomație culturală din perioada interbelică. Voi încerca, dacă timpul îmi va permite, să îi compar acțiunile și demersurile cu cele ale Elenei Văcărescu.

Astfel, în Raportul nr. 991, redactat la 17 aprilie 1943, la Toulouse, în completarea unui document adresat anterior centralei (doc. nr. 950 – lipsă din arhivă), Eugen Ionescu informa cu privire la stadiul în care se afla realizarea unui proiect privind tipărirea și publicarea în Franța a unui număr special consacrat României, sub auspiciile revistei *Pyrénées*. Din context rezultă că inițiativa scoaterii numărului pomenit aparținea redacției. Implicarea diplomatului român la realizarea proiectului s-a făcut prin deschiderea totală a acestuia, în care îl vedem angajat cu toată convingerea. Subliniem remarcabilele sugestii pertinente pe care le înainta decidenților. În situația dată, Eugen Ionescu informa că a contactat din nou pe editorul revistei, Didier, cât și pe directorul publicației, pe dl. Ferran, profesor la Facultatea de litere din Toulouse, pe Alphonse Dupront, conferențiar la Facultatea de litere din Montpellier, „bun cunoscător al României”, cât și pe publicistul Darmangent pentru a stabili și mai concret sumarul numărului consacrat României. Încă de la început, Eugen Ionescu se plânge că materialele solicitate din țară (probabil de la Ministerul Propagandei), în vederea elaborării numărului, nu au sosit încă, pricinuindu-i greutate în finalizarea numărului și în apariția lui la termenul inițial prevăzut (sfârșitul lunii mai). Am spune că de la Alecsandri începând, și el diplomat la Paris ca și fratele său, Costache, era o boală mai veche la români de a nu răspunde la cererile înaintate de misiune. Nu se putea ca aceasta să nu deranjeze pe proaspătul diplomat. Secretarul de presă și cultural informează că în ciuda celor petrecute a reușit totuși să obțină acordul „părții franceze” ca numărul consacrat României să apară înaintea celor pregătite pentru marcarea Spaniei sau Elveției. Mai remarcăm din documentul la care ne referim cum se prefigura conținutul revistei, potrivit ultimei întâlniri a celor implicați direct în pregătirea numărului, și mai ales a structurii lui. Eugen Ionescu subliniază că s-a convenit ca prin conținutul articolelor și studiilor, revista *Pyrénées* în numărul ei special să fie „închinată nu literaturii, ci omului și țării românești, literatura fiind subordonată cunoașterii omului și țării, servind numai ca ilustrare a celor arătate despre țară și om”. Din contextul comunicării mai rezultă că pentru a spori substanțial credibilitatea demersului publicistic, articolele realizate de autorii români urmau „să fie dublate” de contribuții semnate de colaboratori francezi.

Măiestria diplomatică și profesionalismul lui Eugen Ionescu consta – în situația dată – de felul în care îi selecta și discuta cu autorii francezi cei mai valoroși, și – remarcăm – sarcină deloc ușoară, să-i convingă și pe români de a se implica în realizarea proiectului pe care îl susținea. Rezultă că la înfăptuirea numărului respectiv un rol important îi revenea lui Dupront, urmând ca acesta să convingă cu autorii francezi, apropiați ai lui Ionescu, *cadrul* în care aceștia aveau să elaboreze eseurile pentru a se încadra în concepția și abordarea necesare, convenindu-se, împreună, să se apeleze la: F.C. Martin, de Martonne, Louis Gillet, Paul Henry (prede-

cesorul lui Dupront la conducerea Institutului francez din București), profesor la Facultatea de litere din Clermont Ferand, în bune și distinse relații de colaborare cu diplomatul român, care obținuse deja de la el un articol despre *Prezentarea istorică a României*. Mai conta, eventual, pe participarea lui Paul Morand pentru prezentarea aspectelor exterioare și pitorești cât și a lui A. Guillerrou.

Fără nici o teamă de a greși, putem afirma că sumarul numărului se prezenta foarte bine articulat: secțiunea *pământul și peisajul* – se cerea ilustrată cu texte din Eminescu, Alecsandri, Iosif, Ion Pillat, Sadoveanu și Hogaș, exprimată fiind astfel „lirica” peisajului; secțiunea sau rubrica *omul pe pământ – țaranul* (urma să fie ilustrată printr-un text din Creangă și un basm popular); *păstorul* (un text folcloric însoțit de un studiu) *satul* (un studiu asupra satului de Lucian Blaga, urmat de altul semnat de F.C. Martin); *structura limbii* (un text aparținând lui Sextil Pușcariu și altele sub semnăturile lui Pius Servien și Mario Roques – pentru latura estetică a limbii; *credința – religia și biserica* (ilustrate de un studiu semnat de Gillet, iar Nichifor Crainic urma să prezinte „Ortodoxia”; pentru rubrica: *folclorul și concepția asupra lumii* – se aștepta la texte semnate de M. Eliade, Al. Dima și O. Papadima; secțiunea: *psihologia sau arta de a trăi la români* se afla sub coordonarea lui Paul Morand, studiul său urmând să fie însoțit de un text din Caragiale. Elementele acestea reprezentau, am spune, numai cadrul general al numărului din *Pyrénées*, Eugen Ionescu așteptându-se ca Alphonse Dupront să scrie un studiu intitulat *Definiția României*, iar arta românească să fie prezentată de Tudor Vianu sau de George Oprescu.

În raportul menționat, Eugen Ionescu revine la cererea sa mai veche de a primi studiile solicitate, care să poarte semnătura lui I. Petrovici, Al. Marcu, D. Caracostea, T. Vianu, Al. Bădăuță despre prezentarea generală a literaturii și gândirii românești, dar și „studii asupra marilor scriitori români (Eminescu, Creangă, Caragiale), – care, prin ei înșiși, sunt fiecare o sinteză vie, unul (despre) «misticismul românesc», altul a «lucidității mediteraneene», iar altul a «viziunii românești și țărănești a lumii», etc”. Dorea mai departe Eugen Ionescu ca sintezele respective să prezinte „aspectele esențiale și diferite ale sufletului românesc exprimat, prin geniile lui, în cultură”.

Din materialele arhivate nu știm încă dacă numărul a apărut și nici despre forma pe care a căpătat-o în etapa finală, în ciuda faptului că timp de șapte decenii zeci de lectori români s-au perindat prin Franța. S-ar fi putut scrie multe teze de licență, și de ce nu, câteva doctorate pe această temă. O contribuție de două parale a fost elaborată nu de mult de un lector trimis pe meleagurile franceze de Universitatea Ovidiu din Constanța.

În concluzia raportului, Eugen Ionescu releva „necesitatea publicării unui număr cât mai mare de texte (căci un catalog de nume nu poate fi expresiv), care să vorbească prin ele însăle: de aceea, cerem ca traducerile

ce ne vor fi trimese să fie abundente și variate, din partea noastră, aici făcându-se eforturile necesare”. Nu o spune autorul raportului, nu știu dacă din modestie sau așa i se pretindea prin fișa postului, că personal s-a implicat în traduceri din literatura română de la Arghezi la Pavel Dan. Eugen Ionescu nădăjduiește că, „din numărul special consacrat României se va putea desprinde figura omului și (a) țării: a unei culturi ce se va naște, și mai ales perspectiva creațiilor viitoare ce pot fi determinate de această istorie, de această țară, de acest om”. Cu siguranță nu era o declarație patriotardă! – cum cred unii. De aceea ne și întrebăm, cum se poate afirma, cu bună credință, la 100 de ani de la nașterea sa, că realizatorul proiectelor și semnatarul frazei de mai sus nu este român? Nu numai prin ceea ce a întreprins dar și prin ceea ce scria, nu din postura de simplu simbriaș, ci cu toată convingerea și din toată ființa lui, Eugen Ionescu dovedea a fi român și numai român.

Un diplomat bun în domeniul așa zisei *diplomații culturale* este numai cel care are acces, este agreat sau este credibil *ca fiind unul de-ai lor*, printre creatorii de seamă sau printre decidenții de pe piața respectivă. Aici Eugen Ionescu se manifesta din plin. Stau mărturie relațiile largi pe care le-a stabilit, cultivat și pe care le-a promovat în postul de la Vichy. Această apropiere nu o face în interes propriu – ci în interesul mai larg al țării. Contactul cu un individ, care este prieten al țării tale și al culturii pe care o reprezintă devine un *bun național*, care trebuie cunoscut, însușit și cultivat de o comunitate mai largă, în întregul ei. De acest lucru a devenit conștient Eugen Ionescu în momentul în care a redactat pagina de pus la butonieră, ca un mărtișor cum ar fi spus Arghezi, despre „un alt prieten al României” – Paul Henry. (Raport 997 din 1 mai 1943, AMAE, doc. cit. ff. 91-92). Este vorba despre fostul director al Institutului Francez din București, timp de 13 ani profesor de istorie la Facultatea de litere a Universității Clermont-Ferrand, care devine și prietenul său. și de ce? Pentru că „păstrează vie amintirea României, pe care o iubește, o cunoaște, și asupra căreia, de altfel, a și scris cărțile sale privitoare la Istoria Balkanilor, „Istoria Naționalităților” etc. „Dl. Paul Henry, care spune despre România că este „a doua sa patrie” ne este un prieten prețios. Istoric cunoscut printre istoricii din Franța, dl. Paul Henry ne poate aduce servicii importante. Este dispus să ajute acțiunea noastră de propagandă și credem că manifestările d-sale nu vor avea numai o însemnătate limitată în cadrul Universității din Clermont-Ferrand, conferințe, de pildă, – ci o putere de iradiere mai mare, prin lucrările sale de specialitate”. Concluzia diplomatului român, Eugen Ionescu, este că Paul Henry poate fi și trebuie cultivat în interesul propagandei românești în Franța și a păstrării contactului cu mediile universitare. „Conversația pe care am avut-o cu d-sa m-a convins că este un prieten cu totul devotat, lămurit pe deplin și științific asupra problemelor naționale românești”. Eugen Ionescu precizează, în prezentarea succintă și cordială pe care o redactează, ce ar trebui să facă

România pentru profesor. Am spune, nimic deosebit: să îi trimită în mod regulat materiale din domeniul istoriei. Punct ochit – punct doborât.

Cu propaganda șovină maghiară s-au întâlnit în perioada interbelică, și nu numai atunci, mai toți diplomații români. Se va întâlni cu manifestarea respectivă și Eugen Ionescu la Vichy, dovadă Raportul 999 din 1 mai 1943 privind articolul iscălit de Ladislav Gáldi asupra *culturii române privită ca vasală a culturii slavo-bizantino-bulgare*. După ce prezintă tezele „curiosului” *studiu* cât și „uluitoarele” idei – nu știu de ce n-a apelat la sintagma „absurdele idei” –, printre care aceea că «singurele elemente de civilizație pe care Românii le pot asimila (cele slavo-bulgare), aceștia le-au primit grație ungarilor, – adică după ce au izbutit, sub vasalitatea maghiară, să se organizeze statal». (În trecere, scrie E. Ionescu, se amintește, că românii au „emigrat” în Transilvania abia prin secolul 12 sau 13, continuând a păstra caractere atât de slave încât părea să fie niște slavi «ce și-ar fi schimbat limba», ajungând până acolo încât „savantul maghiar” să afirme că «structura statului românesc s-ar datora exclusiv unui amestec al influențelor bulgaro-ungare»”.

După ce Eugen Ionescu menționează unele din „sursele” pe care „învățatul” ungar își bazează aberațiile, relevând că sugestiile *pamfletului* caracterizează ideile bine cunoscute ale propagandei maghiare în Franța, acelea că „Românii sunt anarhici”, că „nu pot întemeia o civilizație și o cultură originală” că „sunt orientali, balcanici, refractari spiritului occidental și latin (și francez!)”, iar „ungurii sunt latini, în spirit, ca francezii; ei (împreună totuși și cu bulgarii?) sunt, în sud-est, singurii capabili să întemeieze o civilizație „occidentală” și să asigure o ordine organizată, potolind chiar și „anarhia orientală românească”. „Este inutil să subliniem, aici, – scrie Eugen Ionescu – absurditatea tezelor propagandei maghiare. Ar fi interesant însă s-o putem sublinia în altă parte. Din nefericire, cenzura publicațiilor franceze nu îngăduie o polemică româno-maghiară, – însă nu poate împiedica apariția revistei *Nouvelle Revue de Hongrie* la Budapesta și difuzarea ei în Franța, prin intermediul serviciului maghiar de presă”. Punerea la punct era pertinentă și totuși cam firavă.

Eugen Ionescu desprinde, în final, concluzia că se impune „necesitatea neîntârziată a apariției în limba franceză a unei reviste de cercetări românești care să informeze, științific și permanent, intelectualitatea franceză nu numai asupra adevărilor românești istorice și naționale dar și asupra realităților noastre culturale și spirituale și a valorilor noastre de civilizație”. Pentru documentarea mai amănunțită a centralei MAE anexează articolul lui Ladislav Gáldi.

Vom reveni cu alte rapoarte semnate de diplomatul Eugen Ionescu și concluziile care se desprind din lectura lor.

Dr. Nicolae MAREȘ
fost diplomat – ministru-consilier în Ministerul Afacerilor Externe

R A P O R T
complectând referatul No. 950 asupra numărului
în pregătire al revistei „Pyrénées” despre România

Pentru precizarea și complectarea sumarului numărului din revista „Pyrénées” ce va fi consacrat României (conform raportului nostru numărul 950) am în cursul acestei săptămâni un nou contact cu conducătorii acestei reviste, dl. Didier, editorul, dl. Ferran, profesor la Facultatea de litere din Toulouse și director al revistei, dl. Alphonse Dupront, conferențiar la Facultatea de litere din Montpellier care, ca bun cunoscător al României acceptă bucuros să se ocupe de realizarea numărului, și dl. Darmangeat, publicist, colaborator al revistei „Pyrénées”. Faptul că materialul cerut din țară nu ne-a parvenit încă ne-a pricinuit unele dificultăți, întrucât nu s’a putut discuta decât asupra celor câteva texte adunate aici, neputându-se nimic decide, în cunoștință de cauză, asupra textelor colaborărilor românești. Pe de altă parte, numărul din revistă, ce urma să apară în cursul lunii Maiu nu va mai putea fi tipărit înainte de sfârșitul lunii Iunie, tot din cauza neparvenirii, în timp util a materialului promis din țară.

Am obținut însă, ca numărul ce va fi închinat României, să apară înaintea numerelor ce se pregătesc despre alte țări (Spania, Elveția).

Întrunindu-se, prin urmare, dnii Didier, prof. Ferran, prof. Dupront, dnii Darmangeat și subsemnatul la sediul revistei „Pyrénées” s’au putut adăuga câteva sugestii noi pentru complectarea (sau modificarea) proiectului provizoriu de număr, așa cum a fost arătat în raportul nostru Nr. 950. Astfel, în afară de articolele și studiile de prezentare generală a gândirii, poeziei, literaturii, criticii românești, (care și ele vor fi altfel integrate) cerute de noi și care ne vor parveni, în scurtă vreme, s’a prevăzut ca partea cea mai importantă a numărului revistei să fie închinată nu literaturii ci omului și țării românești, literatura fiind subordonată cunoașterii omului și țării și servind numai ca ilustrare a celor arătate despre țară și om.

Pe de altă parte, pentruca numărul să prezinte un interes mai mare pentru cetitorii ambelor țări s’a sugerat ca în prezentarea omului și țării românești, articolele colaboratorilor români să fie dublate de articole de colaboratori francezi.

Colaboratorii francezi (propunerea lor, și luarea de contact cu ei,) au rămas, în parte, în grija dlui Dupront care se angajează să le precizeze intențiile conducătoare ale numărului despre România, intenții în cadrele cărora acești autori pot intra. Autorii francezi asupra cărora alegerea noastră s’a oprit, sunt: dnii de Martonne, Louis Gillet, F.O. Martin, istoricul Paul Henri (predecesorul d-lui Dupront la conducerea Institutului

francez din București) profesor la Facultatea de litere din Clermont-Ferrand și cu care eu însu-mi am luat contact, deacum o lună cerând și obținând un articol despre „Présentation Historique de la Roumanie”, - Mario Roques, eventual Paul Morand, acesta din urmă pentru aspectele exterioare și pitorești; Alain Guillerrou.

Studiul de prezentare istorică a României cerut dlui profesor George Brătianu în raportul nostru numărul 950, va fi astfel urmat de articolul dlui Paul Henri, - înfățișându-se, așadar, punctul de vedere al unui istoric român cât și punctul de vedere al unui istoric francez, iubitor al României.

Întreaga parte consacrată cuanoașterii omului și țării ar avea următorul sumar:

PORTRAIT DE LA ROUMANIE

a) La terre: paysages (de Martonne) ilustrat de reproduceri din cărțile dlui. Al Bădăuță și urmat de texte literare cuprinzând „lirica” peisajului (Eminescu, Alexandri, Iosif, Ion Pillat, Sadoveanu, Hogaș)

b) L’homme sur la terre:

1) Le paysan (texte din Creangă; un basm popular)

2) Le berger (texte folklorice însoțind un studiu)

3) Le village (un studiu asupra satului de Lucian Blaga urmat de unul de F.O. Martin)

O altă subdiviziune a acestei părți s’ar putea numi: „Conscience de la Roumanie” sau „Vision Roumaine du monde” și ar cuprinde:

1) La structure de la langue, - studiu ce trebuie cerut dlui Sextil Pușcariu și dlui Pius Servien (pentru latura estetică a limbii), - urmat de un studiu de Mario Roques asupra aceluiași subiect.

2) La foi: „Réligion et église” (Gillet) L’Orthodoxie” (N. Crainic)

3) Folklore et conception du Monde: (M. Eliade, Al. Dima, O. Papadima)

4) Psychologie: l’art de vivre roumain (Paul Morand) articol ce ar putea fi însoțit de texte din Caragiale.

Dl Alphonse Dupront se angajează să scrie un studiu intitulat „Définition de la Roumanie”.

Un articol de dl. Tudor Vianu sau de dl. G. Oprescu ar prezenta arta românească.

Studiile cerute în raportul nostru No. 950, dlor I. Petrovici, Al. Marcu, D. Caracostea, T. Vianu, Al. Bădăuță etc. ar apărea în parte consacrată prezentării globale a literaturii și gândirii românești, iar studiile asupra marilor scriitori români (Eminescu, Creangă, Caragiale), - care, prin ei înșiși sunt fiecare o sinteză vie unul a „misticismului românesc”, altul a „lucidității mediteraneene”, iar altul a „viziunii românești și țărănești asupra lumii” ar prezenta aspectele esențiale și diferite, ale sufletului românesc exprimat, prin genii lui, în cultură.

O ultimă parte de cronici va cuprinde studiile cerute dlor Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Al Ciorănescu, R. Biemel etc, – privitoare la „tendențele actuale ale gândirii” (Biemel), ale literaturii (Cioculescu), ale artei (T. Vianu), – precum și unele mărturii franceze.

Problema relațiilor culturale franceze și române, a afinităților spirituale, va fi tratată așa cum am arătat-o în raportul nostru anterior (950) în articolele cerute autorilor indicați în acelaș raport.

Ne permitem a stăruii asupra necesității publicării unui cât mai mare număr de texte (căci un catalog de nume nu poate fi expresiv) care să vorbească prin ele însele: de aceea, cerem ca traducerile ce ne vor fi trimise să fie abundente și variate, din partea noastră, aici, făcându-se eforturile necesare.

Credem că din numărul special consacrat României se va putea desprinde figura omului și a țării; a unei culturi ce se naște, și mai ales perspectiva creațiilor viitoare ce pot fi determinate de această istorie, de această țară, de acest om.

Secretar de Presă și Cultural pentru regiunea Marseille-Toulouse
Eugen Ionescu

1 Mai 1943
No. 997

R A P O R T
despre
„un alt prieten al României.”

Dl. Paul Henry, profesor de istorie la Facultatea de litere a Universității din Clermont-Ferrand, fost Director al Institutului Francez din București până în 1932 păstrează vie amintirea României unde a stat 13 ani, pe care o iubește, o cunoaște, și asupra căreia, de altfel, a și scris în cărțile sale privitoare la Istoria Balkanilor, „Istoria Naționalităților” etc.

Dl Paul Henry care spune despre România că este „a doua sa patrie” ne este un prieten prețios. Istoric cunoscut printre istoricii din Franța, dl. Paul Henry ne poate aduce servicii importante. Este dispus să ajute acțiunea noastră de propagandă și credem, că manifestările d-sale nu vor avea numai o însemnătate limitată în cadrul Universității din Clermont-Ferrand, conferințe, de pildă – ci o putere de iradiere mai mare, prin lucrările sale de specialitate.

Cunoașterea profundă a limbii, istoriei și țării românești, dragostea vie care îl leagă de „a doua sa patrie”, fac din dl. Paul Henry un element ce trebuie cultivat în interesul propagandei românești în Franța și a păstrării contactului cu mediile universitare. Conversația pe care am avut-o cu d-sa m’a convins că ne este un prieten cu totul devotat, lămurit pe deplin și științific asupra problemelor naționale românești.

Dl. Paul Henry ne roagă să-i facem să parvină, în mod regulat diferitele cărți și publicații istorice ce apar în România, precum Revista de istorie universală, și Revue historique du Sud-Est européen, pe care nu le mai primește de multă vreme. I-am trimis ce aveam în colecția documentară a serviciului, dar credem că ar fi indicat să i se trimeată, în mod regulat, publicațiile menționate și altele, necesare pentru ca dl. Paul Henry să poată fi ținut la curent cu cercetările istoricilor din țară și cu problemele românești.

Secretar de Presă și Cultural
Eugen Ionescu

Vichy, 1 Mai 1943
No. 999

R A P O R T
despre
un articol maghiar asupra culturii române
privite ca vasală a culturii slavo-bizantino-bulgare

Numărul pe februarie din „Nouvelle Revue de Hongrie” publică un „studiu”, intitulat „les relations culturelles bulgaro-roumaines” iscălit Ladislas Gàldi.

Iată tezele ce se desprind din acest curios studiu: Românii au aparținut totdeauna sferei culturale slavo-bizantine ai cărei reprezentanți cei mai de seamă sunt Bulgarii; –

Ca atare, subordonați acestei culturi „bulgare”, Românii s’au arătat ostili expansiunii culturii de tip occidental, reprezentată de Ungaria (deși Ungurii sunt prieteni ai Bulgarilor și, cum se va arăta mai departe, Ungurii și Bulgarii au patronat formarea structurii statale românești ale cărei caractere sunt în mare parte slavo-bizantino-bulgare, în parte maghiare.)

Astfel, aflăm că Românii nu sunt latini și occidentalizați, (dar atunci cum ar mai purta semnele influenței „maghiaro-occidentale”?) cum vor ei s’o arate, iar slavo-bizantinismul bulgar, spune Gàldi, departe de a fi constituit, cum afirmă un Sextil Pușcariu și alții, o piedecă seculară a dezvoltării unei culturi românești, ar fi împrumutat Românilor singurele elemente de civilizație pe care aceștia (în afară de cele împrumutate de la Unguri) le posedă.

Originalitatea spiritului românesc nu ar fi găsit ocazia să se manifeste decât în cadrul unor răscoale țărănești împotriva înaltei culturi bizantino-slavo-bulgare sau în cadrul unor secte religioase ca „bogomilismul”, de origine obscur-orientală, tipică mentalității românești de rebeliune, mentalitate atât de înrădăcinată încât s’a manifestat, în același sens, în ultimul timp, prin mișcarea „Gărzii de Fier”.

Uluitoare de aemenea, este ideea că singurele elemente de civilizație pe care Românii le pot asimila (cele slavo-bulgare), aceștia le-au primit grație Ungurilor, – adică după ce au izbutit, sub vasalitatea maghiară, să se orienteze statal. (În trecere, se amintește că Românii au „emigrat” în Transilvania abia în secolul 12 sau 13, continuând a păstra caractere atât de slave încât păreau a fi niște slavi „ce și-ar fi schimbat limba”, – iar în sprijinul acestei afirmații se citează „diferiți savanți germani”, printre cari dl. Gamillscheg).

Așadar, structura Statului românesc s’ar datora exclusiv unui amestec al influențelor bulgaro-ungare (se citează alți savanți germani, printre cari dl. Stadtmüller..”éminent érudit allemand de l’histoire balkanique” care, recent a arătat că „les Roumains ont emprunté aux bulgares les titres et grades hiératique, la classification et le nom des boyards, l’organisation

des fonctions principales, et ce fut dans cette couche primaire que s'incrusterent les notions et les noms de dignités d'origine hongroise".)

Întrucât influența bulgară și spiritul slav au continuat să se manifeste, în România, dealungul întregii istorii românești până în prezent (prin Greci, mai târziu, tot bizantinismul slav pătrundea), – ar reeși că Ungaria, iar nu România „bulgară”, este moștenitoarea latinității, această latinitate scumpă francezilor („la culture latine de la Hongrie est un exemple de l'épanouissement du génie hongrois dans le cadre de l'idéologie et de l'humanisme d'inspiration romaine” – în schimb (sic!) ce „românul nu are nimic latin, în afară de limbă”).

Sugestiile (sic) ce trebuie să reiasă din acest pamflet sunt cele, bine cunoscute, ale propagandei maghiare în Franța:

1. Românii sunt anarhici („bogomilismul” și „Garda de Fier”) și ca atare nu pot organiza un stat... decât sub ascultarea Ungariei, de pildă.

2. Ei nu pot întemeia o civilizație și o cultură originale, – tot ce au, din acest punct de vedere, fiind împrumutat dela Bulgarii și Slavii balcanici, singurii cu cari au afinități, căci

3. Românii sunt orientali, balcanici, refractari spiritului occidental și latin (și francez!).

În schimb:

Ungurii sunt latini, în spirit, ca Francezii; ei (împreună totuși și cu Bulgarii?) sunt, în sud-est, singurii capabili să întemeieze o civilizație „occidentală” și să asigure o ordine organizată, potolind chiar și „anarhia orientală românească”.

Este inutil să subliniem aici, absurditatea tezelor propagandei maghiare. Ar fi interesant însă s'o putem sublinia în altă parte. Din nefericire, cenzura publicațiilor franceze nu îngăduie o polemică româno-maghiară, – însă nu poate împiedeca apariția revistei „Nouvelle Revue de Hongrie” la Budapesta și difuzarea ei în Franța, prin intermediul Serviciului maghiar de Presă.

Putem însă sublinia, și cu această ocazie, necesitatea neîntârziată a apariției în limba franceză a unei reviste de cercetări românești care să informeze, științific și permanent, intelectualitatea franceză nu numai asupra adevărilor românești istorice și naționale dar și asupra realităților noastre culturale și spirituale și a valorilor noastre de civilizație.

Anexăm articolul lui Ladislav Galdi.

Secretar de Presă și Cultural
Eugen Ionescu

Nota redacției: în copierea rapoartelor lui Eugen Ionescu am păstrat ortografia autorului, inclusiv greșelile de dactilografie.